

Forskning om folkmord belönas

[överingress:]

Världen har vunnit nya insikter om brott mot mänskligheten genom deras forskningsinsatser. Professorerna John Hagan, USA, och Raúl Zaffaroni vid Argentinas Högsta domstol får 2009 års Stockholm Prize in Criminology för sin forskning om folkmord.

[artikel Hagan:]

Han satte våldets Darfur på kartan

Hur vet man antalet offer vid folkmord? Genom omfattande fältstudier i Darfur och på Balkan har professor John Hagan medverkat till nya metoder för att beräkna antalet brott i den typen av konflikter. Hans forskning ledde till att Darfur uppmärksammades för folkmord på ett nytt sätt.

Internationell straffrätt förde länge en tynande tillvaro efter Nürnberggrättegångarna. Först på 1990-talet när oroligheterna på Balkanhalvön eskalerade och internationella brottmålstribunaler för f d Jugoslavien och Rwanda inrättades fick ämnesområdet förnyad aktualitet. Men det har inte forskats så mycket om brott som makthavare är ansvariga för.

En som gjort det är den kanadensisk-amerikanske professorn John Hagan vid Northwestern University i Chicago. Han belönas nu med The Stockholm Prize in Criminology för sina empiriska studier om våldet på Balkan och i Darfur.

– John Hagan har jobbat på ett oerhört avancerat sätt med att skatta omfattningen av folkmord genom att bland annat intervjua anhöriga till offer och använda matematiska modeller. Det är en förfining av viktimologisk forskning, där metoderna inte har används så tidigare, säger professor Jerzy Sarnecki, en av juryens ordförande.

Forskningsresultaten har inte varit oomstridda. John Hagan beskriver det som ”definitivt utmanande” att hamna i konflikt med US State Departement som beräknade antalet mördade i Darfur till 10 000-tals och inte 100 000-tals som John Hagan och hans forskningsteam. Hagans undersökning publicerades i mer än hundra artiklar över hela världen och ledde till att situationen i Darfur fick ny berättigad uppmärksamhet. I dag har siffror på runt 300 000 blivit en relativt vedertagen beräkning.

En annan utmaning med hans forskningsarbete handlar om den psykologiska påfrestningen av att läsa vittnesredogörelser och intervjua ett stort antal människor som beskriver hur familj och vänner mördats, våldtagits och lemlästats inför ögonen på dem.

– Men som forskare försöker man hålla sig objektiv och det är samtidigt givande att kunna bidra med resultat. En del av arbetet är dessutom rent tekniskt, som att testa beräkningsmodeller, säger John Hagan.

Förutom att ha synliggjort det stora antalet offer i folkmordet och att därmed ha satt press på makthavare är John Hagan stolt över två ytterligare aspekter i sin forskning.

– Vi har visat att konflikten har rasistiska dimensioner trots att FN motsade sig det och vi har satt ökat fokus på att systematiska våldtäkter är en del av folkmordet.

John Hagan hoppas att bevisen för folkmord som läggs fram i hans bok om Darfur kommer att kunna spela en roll vid åtal mot ansvariga i Sudan om det blir rättegång. Omvärldens ökade observans gentemot Darfur har redan lett till att FN agerat vid internationella domstolen i Haag och att dödandet minskat i Sudan.

Över huvud taget hoppas John Hagan att folkmord och andra brott mot mänskligheten kommer att uppmärksammas mer inom kriminologin. Att det internationella kriminologipriset nu går till forskning om folkmord tror han bidrar till ett allmänt erkännande av forskningsområdet och vilken roll det kan spela.

Text: Jeanette Neij

Fakta John Hagan

- **Född:** 1946 i Illinois, USA. Har bott större delen av sitt vuxna liv i Kanada. Är såväl kanadensisk som amerikansk medborgare.
- **Yrke:** John D. MacArthur professor i sociologi och juridik vid Northwestern University i Chicago samt forskningsprofessor vid American Bar Foundation för rättsforskning. En av ledarna för ett nytt forskningscenter i Chicago om rättsvetenskap och globalisering.
- **Övrigt:** Universitetsprofessor i juridik och sociologi 1974-1999 vid Toronto University i Kanada. Författare till ett stort antal vetenskapliga artiklar och böcker, bland annat *Darfur and the Crime of Genocide*, 2008, och *Justice in the Balkans: Prosecuting War Crimes in the Hague Tribunal*, 2003.

[artikel Zaffaroni:]

Pekar på sätt att stävja folkmord

Försoning, familjerehabilitering och återuppbyggande av byar och samhällen är viktigt för att bryta historiska cykler av blodsfejder. Det visar professor Raúl Zaffaronis forskning, som är inriktad på bakomliggande orsaker till etniska massmord.

Raúl Zaffaroni är från början jurist och arbetar i dag som domare i Argentinas Högsta Domstol. Han är även forskare och har i sin forskarbana riktat in sig på folkmord och massmord begångna av staten.

– Latinamerika är en region där regeringar och polismakter utövar massbrott. Det sker avrättningar utan rättegång där staten är likgiltig eftersom offren är från de lägsta klasserna i samhället. Våra fängelser kan vara rena koncentrationsläger och det stora antalet dödstal i fängelserna är också ett massbrott, säger Raúl Zaffaroni.

Våldet via rättssystemen i regionen fick honom att fråga sig varför det inte forskas om massmord begångna av statsmakter inom kriminologin och att själv bidra till den forskningen.

I sin egen forskning, som nu belönas med The Stockholm Prize in Criminology, har han använt traditionella kriminologiska teorier för att förklara folkmord och liknande brott mot mänskliga rättigheter och se hur de kan förebyggas. Han har bland annat applicerat teorier om ungdomsbrottslighet på hur stater legitimerar sina egna

brott genom att skapa en "fiende" som legitimerar övergrepp. Hans arbete bygger också på analyser av folkmorden i det egna landet på 1970-talet, förintelsen, slaveri och kolonistatorernas utnyttjande av ursprungsbefolkning.

– Trots att Raúl Zaffaroni är jurist framhåller han de sociala aspekterna av folkmord och visar hur folkmord kan förebyggas genom att hämndens cirklar bryts – inte bara genom att de skyldiga döms efteråt, säger juryordförande Jerzy Sarnecki om prisvinnaren.

Zaffaroni har kritiserat det internationella rättsväsendet för att inte räckta till när det gäller att förhindra folkmord. Vad leder vedergällningsprincipen i det internationella brottmålsystemet till? Zaffaroni pekar i stället på vikten av att rehabilitera familjer, återbygga byar och samhällen och att arbeta terapeutiskt för att nå försoning.

När Jerzy Sarnecki ringde för att berätta om prisvinsten var Raúl Zaffaroni på sitt arbete i Högsta domstolen och samtalande med en advokat.

– Jag blev överraskad och tänkte att det inte enbart är ett personligt pris utan ett erkännande av den latinamerikanska kriminologin. Jag är glad över att det starkt bidrar till att mina idéer och min uppfattning om straffmakt blir kända och att det försvårar för alla dem som försöker diskvalificera mina åsikter och min forskning.

Han tycker att kriminologin i framtiden måste sätta straffsystemet i fokus eftersom de värsta brotten begås av dess institutioner.

– En av huvuduppgifterna för kriminologin måste också vara att kritisera ideologier, även juridiska och politiska diskussioner och idéer, som neutraliserar värderingar och möjliggör massmord. Det är väldigt viktigt i länder där rasism frodas och i klassamhällen där grupper diskrimineras.

Text: Jeanette Neij

Fakta Raúl Zaffaroni

- **Född:** 1940 i Buenos Aires, Argentina.
- **Yrke:** Sedan 2003 en av sju ledamöter i Högsta Domstolen i Argentina. Advokat samt professor emeritus i juridik och sociologi. Tidigare verksam bland annat vid universitetet i Buenos Aires.
- **Övrigt:** Vicepresident i International Association of Penal Law. Ledde tidigare latinamerikanska institut för brottsförebyggande inom FN (ILANUD) samt Argentinas nationella institut mot diskriminering.

Fakta The Stockholm Prize in Criminology

- Inrättades år 2005 för att belöna:
 - insatser inom den kriminologiska forskningen eller
 - praktisk tillämpning av forskningsresultat när det gäller brottsbekämpning och främjande av mänskliga rättigheter.
- Prisutdelning för 2009 års pris sker den 23 juni i anslutning till The Stockholm Criminology Symposium.
- Vinnarna delar på en prissumma på minst en miljon kronor.

Materialet får inte publiceras eller kopieras, vare sig helt eller delvis, utan författarens tillstånd.